

Moji predniki

Na kmetiji pri Kosmatu, rekli so tudi na hribu pri Tonu oziroma za Betelom, se je leta 1854 rodil Anton Robič (1926 pokopan v Rovtah). Leta 1859 se je poročil z Rotijo, rojeno Žarek (pokopana na Jesenicah pri lesenem križu leta 1933). Imela sta štiri otroke: Pavla, Toneja (ki je od malih nog na Golici pasel ovce), Jero (rojena 1899) in Meto (umrla pri osemnajstih letih za tuberkulozo). Pavel je služil v Rusiji pri ruskem carju, vendar po prvi svetovni vojni mama od njega ni več dobila pošte. Domači so ga kasneje iskali preko Rdečega križa, a vse zaman. O tem, kje je izgubil življenje, se je izgubila vsaka sled.

Jera se je poročila pri devetnajstih letih, in ker še ni bila polnoletna, so ji morali leta dokupiti. Poročila se je leta 1918 z Valentinom Klinarjem (rojenim leta 1897 pri Šodrnik na Murovi). Skupaj sta zaživela v pastirski koči, ki je stala na hribu pod gmajno na koncu Murove. To je bila bajta, v kateri so bivali vaški čredni pastirji. Zato so Valentina od takrat dalje klicali »Čednkov Tina«.

Oče Anton Robič je bil rudar v rudniku Savske jame, dokler ni obnemogel oziroma za delo v rudniku ni bil več sposoben. Do leta 1926, ko je oče Anton umrl, je v hiši

Stara mama Jera

pri Kosmat živel tudi njegov sin Tonej z ženo Tončko in hčerama Francko in Tončko. Po očetovi smrti je Jera prodala hišo Kranjski industrijski družbi, izkupiček sta si razdelila z bratom Tonejem. Ta se je preselil v Lipnico, kjer se mu je leta 1932 rodil še sin Jur. Leta 1952 je ušel čez mejo na Koroško. Po moževi smrti se je mama Rotija preselila k hčeri Jeri na Murovo, kjer je umrla leta 1933.

Stara mama Jera je večkrat pripovedovala, da je bilo v hiši na Murovi polno kač. Zvečer je morala hišo dobro pregledati in jih prepoditi, da ni spala s kačami. Tina pa je kače celo lovil v precep, jih shranil v »flaše« in nosil prodajat v lekarno. Vedel je, kje jih mora iskati, saj je poznal določena mesta v skalah v Mercu in v Ukovi, ob poti proti tovarniškemu rezervoarju, kjer je velika počena

skala, v njej pa gnezda gadov in modrasov. Skalo mi je pokazal moj oče Matija, saj sta kače s Tinom skupaj lovila.

Po isti poti se je prišlo do rovtu, ki ga je leta 1923 stari oče Valentin kupil od Ane Tršan (roj. Baloh) in sodi pod katastrsko občino Prihodi. Od takrat se je ta največji rovt, ki leži na levi strani poti proti Dolam (Križevci), imenoval Čednkov rovt.

Na svoj rovt so se Čednkovi z vso živino odpravljali junija. V enem delu svigli so imeli hlev, v njem pa še svinjak za mlade prašičke. S seboj so vzeli tudi kokoši, ki so jih pred jastrebi zavarovali v prenosnem kokošnjaku, narejenem iz lesenih letvic.

V rovtu so spravljali krmo – seno in napravljali drva, Valentin pa je izdeloval še lesene »šinkeljne« in žlebove. Za otroke je izdeloval tudi »dilce«, deske za vožnjo po pokošeni travi ali pa širše in bolj masivne lestve, na katere se jih je lahko usedlo več naenkrat. Potem pa so imeli prava tekmovanja v vožnji po strmem rovtu.

V času košnje so se ljudje zbirali in drug drugega obiskovali. Nekateri so vse leto računali na to, da bodo lahko prišli pomagat, saj se je na Čednkovem rovtu dobro jedlo in pilo. Stara mama Jera je dopoldne kuhala koruzne žgance in kislo mleko, ajdove žgance z »jurjevo kapo« (ocvrtim jajcem na vrhu), ajdove krape, ješprenj iz suhe župe, v katero je »stopilo veliko prašičjega«. Meso so takrat v glavnem sušili, suho meso in klobase so navadno namenili prav za čas košnje.

*Senik na Čednkovem rovtu
(iz fototeke Gornjesavskega muzeja Jesenice)*

Za popoldansko malico, ki je bila namesto kosila in večerje, pa je mama Jera pripravila fižol v solati in narezano svinjino (stegno, pleče ali šunko). A ta je bila samo za moške, ki so ves dan težko delali. Kosit so se zjutraj odpravili že ob štirih, ko je bila še rosa.

Zvečer pa, ko je bilo vse narejeno, so se ljudje z različnih rovtov obiskovali in godvali.

Marsikomu se je zgodilo, da je bil zvečer prepozen ali pa je preveč popil, potem pa prespal kar zgoraj v travi in počakal ostale kosce. Tako je bilo tudi nekega jutra, ko so se ob enih ali dveh vračali s Pristave v Javorniškem Rovtu in je Kežžarjev Francelj rekel, da bo kar zgoraj počakal in naj mu nekdo prinese koso. Zaspal je v travi in med spanjem odložil protezo »na nočno omarico«. Vendar zjutraj ni našel ne nočne omarice ne zobne proteze, ki so jo morali dopoldne iskati tudi otroci, a vse zaman. »Bog ve, če je ni bil že med potjo izbruhal.«

Bajta v rovtu je bila tudi zbirališče divjih lovcev. Eden od njih je v tram celo vrezal verz:

»Zunaj je nevihta bila,
jaz v bajti sem vedril,
srnaka pekel, vince pil
in slastno se mastil.«

Tam so se zbirali tudi švercarji, tihotapci, ki so čez mejo na skrivaj prenašali saharin in kavo. Podpisovali so se na stropni tram ali si puščali sporočila, tako da se je

*Kuhinja na Čednkovem rovtu
(iz fototeke Gornjesavskega muzeja Jesenice)*

vedelo, kdaj so šli mimo. Bajta je bila namreč vedno odprta, zapirala se je le z notranje strani. Tudi drva so bila v njej vedno pripravljena in lepo zložena, ali pod klopjo ali nad »lesenim šporgertom« (leseno ognjišče, obzidano z ilovico), da so bila suha. Tako je v sili vsak lahko hitro zakuril, se posušil in nadaljeval pot, zato se ni bilo bati, da bi delali škodo, vlamljali ali pa pokurili kakšen kos skromne opreme. Na Čednkovem rovtu so se ustavljali skozi vse leto, kar so vedeli tudi financarji.

Med njimi so bili tudi ljudje, ki so hodili »v štero« od kmeta do kmeta in za plačilo dobili hrano. Ko so se naveličali dela pri enem, so šli

naprej. Marsikdo izmed njih se je dogovoril za bivanje čez zimo, da je bil lahko sit in na toplem.

Jera se je ukvarjala tudi z zdravilstvom. Ker je pasla na Golici, Rožci in nazadnje na Moščanski planini, je ves čas nabirala zelišča. Kuhala je čaje in pripravljala maže, »žaubce«, za ljudi in živino. Večkrat je imela opravka tudi z graničarji, a ker je bila zvita in prebrisana, je imela vse pod nadzorom.

Možu Valentinu je večkrat pomagala pri težavah s kostmi oziroma gibljivostjo. Na rovtu ga je do vratu zakopala v mravljišče. V ušesa so mu dali vato, hčerka Marica (moja tetka) pa je ves dan sedela ob njem, mu brisala obraz in preganjala mravlje. Nekaj časa mu je bilo sicer boljše, a ne za dolgo. Zato ga je naslednjič zakopala v kopo sena, da se je ob sušenju sena »pacal« še sam, saj trava, ki je bila polna zelišč, pri sušenju izloča sokove in je bilo kot v nekakšni zeliščni savni. Ko je bilo spet slabše, je Jera ubrala še tretjo metodo. Doma je v peči spekla kruh. Ko je spečenega vzela iz peči, so očeta Valentina položili na širši plošč in ga porinili v peč za toliko časa, dokler se ni dodobra shladila.

Zaradi omenjenih težav je Valentin obležal tudi po cel mesec, a je bil po vsaki terapiji za kakšno leto spet pri močeh. Le njegovi prsti na rokah so mu ostali trdi in krivi, tako da mu je pri delu in raznih opravilih ves čas pomagala najmlajša hči Marija Klinar, rojena leta 1934 in poročena Terlikar. Še danes rada pove, da je bila kot očetovo kladivo ali pa kleščice, saj mu je vedno kaj držala, podajala ali za kaj poprijemala. Povedal ji je le, kam naj nastavi žebelj in kako naj ga pravilno drži, on pa ga je nato potolkel. Ali pa je ona delo začela, oče pa ga je dokončal. Vendar pa tetka Marija kljub temu (ali pa ravno zaradi tega) zatrjuje, da je ob atu na rovtu preživela najlepši čas svojega življenja. Danes živi v Žerjavcu, ki je bil last Klinarjevih že leta 1800.